

Croatica XVII (1986) — 24/25 Zagreb

Izvorni znanstveni rad

Divna Zečević

**PUČKA RUKOPISNA KNJIGA S KRAJA
18. STOLJEĆA
LIBAR »PROTIVA SVAKOI ZASIDI DIAVAOSKOI«**

UDK 886.2-02

Zajedno s rukopisnom knjigom franjevca Šimuna Radića Gudelja objavljuje se komentar toj knjizi namijenjenoj pouci i zabavi puka. Predmet je analize priča o Beatrici, nadstojnici samostana koju spašava Djevica Marija, te o redovniku koji razmatra o vječnosti potaknut stihom jednoga psalma.

Fra Šimun Radić Gudelj napisao je i namijenio svoju rukopisnu knjigu *Libar od familie Radichia Gudeglia* 1794. godine za vjersku i moralnu pouku svojoj rodbini. U isto poučnoj namjeri napisao je i kroniku plemena Gudelj što slijedi nakon uvodnih molitvi kao prvo poglavlje, koje se bez oznake prijelaza nastavlja i pretvara u praktičnu vjersku i obrednu pouku tj. u upute o značenju i potrebi »zlamenovanja«:

»Ovdi ću upisati neka moja poljubljena rodbina mogu sliditi ovo bogoljubno dillo, i naučiti svoje mlade zlamenovati se na čelu, na usti i na parsima i matere svoju dičicu u bešici kada ji metnu spavati koje zlamenje jeste jako oružje protiva svakoj zasidi diavaoskoj.« (16)

Porodična kronika treba pomoći u održavanju i njegovanju svijesti o kontinuitetu duhovnog i svjetovnog života, o držanju predaka u ratu i miru. Na toj svijesti zasniva pučki pisac fra Šimun Radić Gudelj svoju nadu u budućnost pa pisanjem knjige, zbornika poučnih primjera, želi stvoriti osnovni uvjet članovima svoje porodice za ispravan vjerski i moralni život; stoga daje upute za »zlamenovanje dičice u bešici«.

Na temelju prošlih događaja pisac zaključuje da će i nadalje biti junaka i redovnika u njegovu plemenu, pa ono što želi da podijeli zajedno sa svojom rodbinom u sadašnjosti i budućnosti upravo je zajednička svijest o prošlosti.

U težnji za trajnom poukom piše fra Šimun svoj *Libar* i strahuje nad njegovom sudbinom. Nalaže da *Libar* treba čuvati u škrinji da ne bi počađio te da ga ne treba davati drugima u ruke, nego »samo našoi rodbini koja znadu štiti« /90/. Poučna knjiga kao i pouka koju posreduje nalazi se u stalnoj opasnosti da ne stigne do onih kojima je namijenjena. Budući da je u pitanju rukopisna knjiga, pisac naglašava kome je upućena i isključuje ostale; rukopisna knjiga ukazuje se kao poučno pismo upućeno, adresirano na članove porodice dok za sebe pisac očekuje, za života ili nakon smrti, molitvu kao najbolji znak da je njegova poruka, vjerska pouka, prihvaćena. Nagrada piscu, molitva *Zdravo Marijo* jedini je pravi honorar, praktičan kao i sama knjiga. Drugo mjerilo funkcionalnosti poučne knjige i ne postoji.

Za razliku od napomene »samo našoi rodbini«, u poučnim pučkim tiskanim knjigama naglašavalo se iz razumljivih razloga upravo suprotno, naime, da je knjiga namijenjena svima. Ono što je zajedničko u oba slučaja, to je očekivanje i savjet da pismeni pojedinci čitaju naglas i nepismenima:

»Moja poljubljena Bratjo, i rodbino ovo sve imajte na pameti, i štite ove priličice prid mladima neka slušaju za čuvati se od gria . . .

[...] Slušajte ovi plemeniti događai . . .«

Pisac poučava izravno i pomoću egzemplja, niza »prilika« (»prilicića«) navodeći im izvore, poput popova glagoljaša, koji su motivski iste ili slične prilike unosili u svoje zbirke propovijedi.

S gledišta istraživanja razvojnog procesa hrvatske umjetničke književnosti, nastanak poučne, rukopisne knjige krajem 18. stoljeća s prilikama koje motivski ponekad sežu dalje i dublje od srednjeg vijeka, moglo bi se smatrati anakronizmom. U sferi pučke književne produkcije, međutim, težnja za poučavanjem ne poznaje anakronizam. Sve što može poslužiti vrhovnom cilju, pouci, podjednako je dobro došlo i podjednako je funkcionalno. Da je tako potvrđuje primjer rukopisne knjige raznovrsnog sadržaja, vjerske i moralne pouke, koja je nastala u naše dane, a pisanje je njezino dovršeno 1970. godine u Doljanovcima kraj Slavonske Požege, obaseže preko sedam stotina stranica, a njezinog sam pisca, Ivu Čakalića, upoznala za vrijeme terenskog rada u Slavonskoj Požegi 1968. godine.¹

Naslov je knjizi *Starine iz moga prastarog sela i našeg šokačkog kraja — Skupio stari Ivo Čakalić dase znade kako je u starini bilo, star 82 godine u starom selu u Dovoljanovcima. 1970. g. knjiga dovršena*. Sve o čemu je slušao i čitao, Ivo Čakalić je opjevao u stihovima, a ponekad je stavljao i napomenu na kraju pjesme, kao na primjer uz pjesmu: *Franjini golubovi*: »Po knjigi Miomirisni cvjetici, Ivo Čakalić Doljanovci« (str. 552).

Ivo Čakalić je pisao o čudima Djevice Marije o kojima je čitao, ali isto tako i o čudima Marijinim o kojima se pričalo u njegovoj neposrednoj okolici. Među mnogim poznatim motivima ispisao je u stihovima motiv iz Marijinih mirakula — o slikaru koji je prelijepo slikao Mariju, a što je mogao ružnije, njoj pod nogama, vraga (str. 414).

Primjer rukopisne knjige Ive Čakalića navodim kako bih pokazala da anakronizam koji se javlja krajem 18. stoljeća, ali i u drugoj polovici 20. stoljeća, prestaje biti anakronizmom. Primjer upozorava i na terminološku neadekvatnost u različitim sferama istraživanja. U pučkoj književnoj sferi ne može se govoriti o sekularizaciji kakva je izvršena u razvojnog procesu hrvatske umjetničke književnosti. Motivi i »preživjeli« književni postupci traju kao odloženi rekviziti koji nalaze u pučkoj književnoj sferi svoju novu funkciju, što znači da su svi podjednako dobro došli ako mogu poslužiti krajnjem didaktičkom cilju.

Zato nas ne iznenađuju prilike iz hrvatske glagoljske knjige u rukopisnoj ćirilskoj knjizi fra Šimuna Radića Gudelja kra-

¹ Rukopisna knjiga Ive Čakalića pohranjena je u arhivu Zavoda za istraživanje folkloru, sig. 801.

jem 18. stoljeća. Mogućnost tiskanja donosi poučnim knjigama zaređenih autora zaštitnu oznaku: »S dopuštenjem starešinah.«, kojom se jamči ispravnost vjerske pouke. Fra Šimunov rukopisni *Libar*, dakako, nema ove garancije, pa na početku otkrivamo draž neprovjerenog obećanja. Naime, tko vjeruje u Bezgrešno začće i zazove u pomoć Majku Božju, dobiva sljedeći oprost: »Koi reče ovo ozgora dobiva sto godina proštenja što dopusti papa Gargur petnaesti.«

Iako već na početku knjige postoji mogućnost da čitatelj dobije sto godina oprosta od grijeha, pokazuje se da pučkom autoru to nije i cilj pisanja rukopisne knjige; namjera mu je, dakle, da pruži pouku za svakodneвно ispravno moralno življenje, pa upravo za tu svakodnevnicu pripovijeda fra Šimun egzemple, prilike, zabilježnja: »Bogoljubna zabilježnja koja mogu štiti moja rodbina za njihov bogoljubni, i duhovni razgovor.« (25)

Autor očekuje ne samo čitanje i slušanje nego i naknadno pripovijedanje, ponovno pričanje, očekuje u stvari — razgovor ugodni ali »duovni«!

Da su »prilike« ulazile u usmenu predaju, pokazao je u svom radu Rudolf Strohal, kao i u svojoj zbirci narodnih pripovijedaka.² U naše dane snimljeno je usmeno pripovijedanje s motivom što ga nalazimo i u *Libru* fra Šimuna Radića Gudelja. To je motiv o nerotkinji koja odbija milostinju ubogoj ženi s dvoje djece na rukama. Žena je prokune da rodi odjedanput onoliko djece koliko ima dana u godini, ili kao u priči snimljenoj u Slavoniji 1974. godine, da rodi sedam sinova.³ U *Libru* susrećemo ovaj motiv pučkog zabavnog štiva, a nalazimo ga kasnije u kalendaru *Danica zagrebačka* za 1842. godinu ispričana pod naslovom *1. Hennebergzka Knegina* u rubrici *Vugodne pripovezti*.

1835. godine »Danicza Horvatzka, Szlavonska y Dalmatinzka«, sa ciljem pridobivanja što šireg čitateljskog kruga, objavljuje priču *Szedem szinov Mikichevih* u šestom broju. Varijan-

² Rudolf Strohal, »Prilike« iz *stare hrvatske glakolske knjige*, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena JAZU, knjiga XXI/XXII, Zagreb 1917, str. 239—272.

Rudolf Strohal, *Mirakuli ili čudesa*, sv. I. Sabrao iz hrvatskih glagolskih spomenika od 14—18 vijeka, Zagreb 1917.

Rudolf Strohal, *Hrvatskih narodnih pripovijedaka knjiga I i II*. Rijeka 1866. Karlovac 1904. (Narodne pripovijetke iz sela Stativa; iz grada Rijeke, Trgovišća, Mrkoplja i Ravne gore, te sela Broda na Kupi i Oštarija).

³ U Slavoniji snimljena priča s motivom sedam sinova nalazi se u zbirci Ljiljane Marks *Narodne pripovijetke, predaje i pjesme iz Šaprinovaca*, I, 1974, sig. 930.

ta ovog motiva sa sedam sinova snimljena je u naše dane u Slavoniji. U spomenutom kalendaru, kao i u fra Šimunovu *Libru*, ispričan je motiv s 365-oro djece i s navođenjem iste godine zbivanja (1276), što upućuje na zajednički izvor informacije.

U *Libru* fra Šimun je ukratko ispričao događaj te izrijekom naglasio pouku koja je neizravno prisutna, dakako, i u tiskanim izdanjima u »Danici« i »Danici zagrebečkoj«.

»Ubogomu valja dati, zašto što se daje ubogomu daje se Bogu na kamate koi daje sto za jednu.«

Premda je u svoj *Liber* unio brojne primjere čuda, fra Šimunu je više stalo do pouke nego do čuda. Draž njegove pouke leži u izravnom naglašavanju solidnosti uloga; dobra djela se, naime, na neki način pohranjuju, oročavaju i kad-tad dobiva se »sto za jednu«. Poziv, ili opomena, da se čine dobra djela ukazuje se kao poziv na unosnu razmjenu s Bogom. Takav se poziv u pučkom štivu susreće kao izravna i neizravna pouka da se »isplati« biti dobar, da s dobrotom dolazi i — dobitak! Mogli bismo to nazvati i pučkom ekonomijom morala, ekonomijom koja svome čitateljstvu trajno dokazuje da nagrada ne mora stići odmah, neposredno nakon učinjena dobrog djela, ali kad stiže naknadno dolazi obavezno do iznenađujućeg rasta kamata. Pokazuje se da odricanje od »malog« vodi do velikog dobitka; gubitak je prividan a dobitak očigledan i siguran. Tako se, u stvari, dobrota »posuđuje« bližnjima s velikim interesom i sigurnošću, jer Bog podmiruje sve račune, pa je moralna pouka u pučkom književnom štivu, rukopisnom i tiskanom, smještena u središte čovjekovih, u prvom redu, materijalnih interesa.

Na isti se način u 19. stoljeću u kalendarskom štivu podučava kako treba voditi gospodarstvo i trgovinu uz obavezno naglašavanje da se ulog odmah ne vraća, da treba investirati u zemlju i trgovinu kako bi se kasnije ubrali višestruko veći plodovi i dobici. Kao što se može govoriti o pučkoj ekonomiji morala, tako se isto može zapaziti postojanje sukladne pouke o moralnoj ekonomiji, pa u gospodarstvu i trgovini odlučujuću ulogu igraju čovjekove vrline (poštenje prije svega), koje uz Božju pomoć vode u siguran uspjeh.

Libar fra Šimuna Radića Gudelja zamišljen je i sastavljen kao duhovni vodič članovima obitelji od njihova rođenja do smrti. Završetak knjige poklapa se s umiranjem tj. s brigom i poukom da čovjek ne umre bez svećenika, pa je u tu svrhu ispričan život svete Barbare: »budući da ko se njoj priporučuje, neće umrijeti brez sveti sakramenta kako ćemo vidjeti« (29). Slijedi primjer »istinitog događaja« o zaštitničkoj moći sv. Barbare, a imena protagonista događaja kao i podaci o pisanom

izvoru, u ovom kao i ostalim primjerima, trebaju pridonijeti uvjerljivosti i vjerodostojnosti pripovijedanja.

Pripovijedačka pažnja fra Šimuna usredotočila se na dvije izrazito lijepe prilike. Prva, s motivom čuda Djevice Marije, o Beatrici ključarici samostana, usmjerena je poukom protiv grijeha bludnosti, dok druga motivski seže do staroindijske *Visnu purane* i predstavlja poetski izraz čovjekove težnje za »doživljajem« vječnosti. Pouka o kratkoći ljudskog života u odnosu na božansku vječnost sadržana je u prilici, egzemplu, o monahu koji razmišlja o vječnosti nad stihom psalma: »mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternae quae praeteriit« — »što oće reći našim jezikom: Iljadu godinah prid očima tvojim koliko dan najposljednji koi prolazi« (41). U tom razmišljanju začuje monah čudesno lijepo pjevanje ptice i odlazi za njom u obližnju šumicu. Vraća se u samostan, kako mu se čini, nakon pola sata, ali u međuvremenu je prošlo tri stotine godina. Iz samostanske kronike saznaju da je prije tri stoljeća nestao monah njegova imena.

Pripovijedanje o monahu koji je nestao i vratio se iz vječnosti, ali bez »iskustva«, ne opazivši protjecanje vremena, u poučnoj knjizi fra Šimuna ima naglašenu funkciju predočavanja i konkretiziranja pojma božanske vječnosti, koji nadilazi ljudske mogućnosti poimanja. Primjer, prilika, egzemplu o monahu treba otkloniti svaku sumnju u Boga i vjeru, pa ima funkciju dokaza o potrebi vjerovanja. Motiv o monahu, varijanta sa čudesnim pjevom ptice, stigao je u Evropu, preko Irske u 12. stoljeću, kako zaključuje Lutz Röhrich.⁴

U A. Aarne — S. Thompsonovu⁵ internacionalnom katalogu narodnih priča ovaj je motiv široke rasprostranjenosti registriran pod brojem od 470 do 471 A.

Pouka protiv grijeha bludnosti zauzima centralno mjesto u *Libru* i poklapa se sa središnjim razdobljem čovjekova života. Fra Šimun je svoju pouku snabdio izrazito lijepom i poznatom prilikom čuda Djevice Marije. Ispričao je svojoj rodbini priču o redovnici, ključarici samostana, koja napušta samostan ali na odlasku ne zaboravlja da se obrati Mariji i zamoli je za zaštitu. Dok se griješna redovnica odaje raspusnom životu, Marija obavlja njezine dužnosti pa nitko ne primjećuje njezinu odsutnost. Redovnica se pokaje i vraća u čisti redovnički život.

⁴ Lutz Röhrich, *Erzählungen des späten Mittelalters und ihr Weiterleben in Literatur und Volksdichtung bis zur Gegenwart. Sagen, Märchen, Exempel und Schwänke mit einem Kommentar herausgegeben von Lutz Röhrich*, Band I—II, Francke Verlag, Bern und München; Bd. I. 1962, Bd. II. 1967.

⁵ Antti Aarne's — Stith Thompson, *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography*, Helsinki 1961, FF Communications No 184.

U *Sto čudesa Matije Divkovića* (1611) tiskana je ova legenda pod brojem 26. Dok se u hrvatskoj glagoljskoj književnosti širila i varijanta u kojoj ključarica ne upada u grijeh bludnosti, fra Šimun se opredjeljuje za varijantu koja je poučnija u svojoj realističkoj drastičnosti, a takvu varijantu donosi i Matija Divković. Veličinom grijeha, dubinom moralnog pada, naglašava se i veličina čuda:

»Ova naodi dva nečista ljubeznika, i š njima biži u jedan grad gdi ne more biti poznata živi š njima nikoliko godina u sramotni dilli, i posli nego izgubi ova dva učini se očita bludnica.« (31)

Činjenica da se u ovoj varijanti javljaju dva ljubavnika s kojima sakristinka bježi, isključena je svaka mogućnost ljubavi koja bi bila razlog bijega iz samostana pa se naglašava samo osuda bludnosti.

Dok se na jednoj strani odvija ispravan i uzoran redovnički život, jer Marija obavlja dužnosti posrnule redovnice, na drugoj strani sakristinka koja je postala »očita bludnica« živi u grijehu sve dok ne sazna da u samostanu iz kojega je pobjegla živi redovnica njezina imena, izgledom i godinama njoj posve slična ali živi kao »čudo od svetinje«. Posrnula redovnica odlazi da vidi svoju čistu i besprijekornu dvojnicu, odlazi na sastanak ne samo s Djevicom Marijom nego i na sastanak sa samom sobom, sa svojom čistom polovicom koja živi neovisnim, samostalnim životom dok druga polovica, čvjekovo drugo »ja« — bludniči. Suočenje je poučno, a crno-bijeli kontrast upozorava podjednako na zastrašujuće ponore pada kao i na mogućnost čistog života. Priča se tako i o dvojstvu dobra i zla u čovjeku, pa je registrirana i rudimentarna struja svijesti. Dok sluša o uzornom životu svoje dvojnice, posrnula se redovnica smije u sebi: »smiući se sama u sebi«, jer poznaje sebe tj. svoju drugu polovicu: »budući da ona činjaše skulu od opačine i propasti« (32).

Osim poučnog karaktera, treba imati na umu da je pouka uvijek sama po sebi i rasonoda, štivo otkriva i zabavnu stranu, dolazi i do avanture presvlačenja u »aljine ljucke«, dva puta, kao i potajno provjeravanje točnosti usmene obavijesti što ju je redovnica dobila od čovjeka iz svog mjesta, ona šalje uohodu, a uohoda je obavezna figura u avanturističkim romanima: »Šalje jednog virnoga čovika da ispita dobro, a izvidi je li istina ono što je čula.« (32)

Na samom početku pokazuje se da je već došlo do — svlačenja, naime, redovnica je »oslabila u službi božijoj«: »Ele ne imadiaše drugo od redovništva nego samo abit, ali odredi baciti i njega...«. U jednostavnosti iskaza osjeća se i prisutnost govornog idioma, ispražnjavanje pojma »redovništva«

svedeno je na vanjski simbol, na garderobu. Fra Šimun je izričkom odredio i sredinu životne dobi redovnice, do opasnosti od grijeha i razmaha grijeha dolazi na polovici životnog puta: »Eto nosi joi glas da jest jedna Beatrice u manastiru od 35. godina koja usve njoj prilikovaše . . .« (32)

Zabavna strana poučnog štiva ogleda se ponekad i u nenamjernim humorističkim elementima, za koje se može reći da izbijaju iz samog predmeta pripovijedanja kada dolazi do pre naglašavanja određenog svojstva ili vrline, što u rezultatu može uroditi hipertrofiranom slikom.

Fra Šimun Radić Gudelj pripovijeda na predlošu pročitanih tekstova, pa je očito da nenamjerni humoristički opis umiranja za kršćansku vjeru proizlazi iz srednjovjekovnog pripovijedanja života svetaca.

O tom svojstvu srednjovjekovnih književnih tekstova Ernst Robert Curtius piše: »Humoristički elementi pripadaju, dakle, stilu srednjovjekovnog životopisa svetaca. Oni bijahu dani u samoj građi, ali možemo biti sigurni da ih je publika i očekivala. Točno isto to vrijedi i za profano, narativno, pjesništvo.«⁶

Gdje god raspolaze podatkom fra Šimun navodi i godinu zbivanja događaja, pa se elementi komike javljaju u opisu događaja iz »Japona 1617.«, u središtu slike je djevojka od dvadeset godina koja umire na lomači: »divoika goreći nasrid ognja, veselo ugljevalje sebi na glavu mećaše koje činjaše joj se kakono plemenito cvitje kojizim se kićaše, i krunjaše.« (65)

Žrtva koja gori i posipa se još užarenim ugljevljem kao cvjetnom krunom, sva vesela što umire za kršćansku vjeru, u apstrahiranom opisu postaje komična, jer se opisom isključuju sve druge reakcije osim — radosti na lomači! Dosljednost pouke dovodi do smiješnog. Dok pouka ostaje ozbiljna, primjer postaje komičan, pa iz tog procijepa izbija smijeh. Čitava porodica peče se veselo na lomači: »Njezin brat od veselja poteče k materi koja goraše u ognju ter kod nje s velikom radostju pridade svoju srićnu dušu u ruke Isusove.« (65)

»Tada zdunu zubi kralja za kolino pak se izmače i pobiže di mu mater goraše, i s velikim veseljem smiući se skoči u oganj, i š njome umri za Isukrsta.« (69)

Ne samo jedna porodica, nego na stotine ljudi hrli na mjesto gdje se zna da će biti »isječeni« kršćani. Umiranje za vjeru poznaje isključivo tri određenja: veselje, radost i »sriću«. Što opis veselog umiranja postaje detaljniji, to je veća vjerojatnost za izbijanje komičnog.

⁶ Ernst Robert Curtius, *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, preveo Stjepan Markuš, MH, Zagreb 1971, str. 438.

U *Libru* je ponuđena i omiljena slika junaka s golom sabljom u rukama kako se probija kroz tursku opsadu; slika je zaustavljena na samom rubu komičnog upravo radi toga jer je bijeg i junački i sretna ishoda. Dakako da u ovom, kao i prethodnim slučajevima, nema autorove namjere i želje za humorem.

»U gradu naodaše se rečeni alfir Toma Gudelj i videći da sila turska pridobi, onda uzamši svoi barjak u jednu ruku, a u drugu голу sablju, i učini juriš kroz tursku vojsku i uteče pošteno zdrav.« (10)

Podjednako je poučan i zabavan motiv glave koja govori, omiljen u pučkoj kao i u narodnoj usmenoj poeziji »mrtva glava progovara«: »tada iz one opale glave izađe jedan glas stravit i žalostan« (39).

Slika srca u kojem se naalzi upisana izravna poruka dio je književnog inventara poučno-zabavne kao i usmene književnosti. U usmenoj poeziji u srcu se zatječe — dragi?

»Hej, da sam riba
i da me rasiku
u mom srcu
našli bi mi diku.«

U poučnom i zabavnom štivu književnom obdukcijom otkriva se sljedeća poruka: »Otiše otvoriti njegovo tilo za vidit od koe je bolesti umro i naode njegovo srce rastvoreno, i u njemu upisane ove riči: Isuse ljubavi moja, Isuse ljubavi moja, Isuse ljubavi moja.« (53)

Da je fra Šimun Radić Gudelj mislio i na to da rasonodi svoju rodbinu pokazuju i *Upitanja, i odgovaranja za postati veselo* — koja slijede neposredno nakon slike sv. Franje Asiškog. U pitanjima i odgovorima osjeća se životna realističnost iz koje su potekli:

»Kad je mala riba najbolja? Onda kad neima velike.«
»Di je voda najskuplja? U tovimi jer je kerčmar miša s vinom zajedno.«

U skladu s kršćanskom osudom Eve javlja se pitanje: »Što je žena? Jest jedno zlo koje je čoviku potribito.«

Isticanje utješne jednakosti siromašnih i bogatih pred smrću, karakterističan je refren pučkih stihova i proze, osobito izražen na kajkavskom pučkom književnom području.

»Koja je stvar obćena kralju i siromau? Roditi se i umrit.«

Pitanja i odgovori podesni su ne samo za čitanje, nego osobito za rasonodu usmenog »ispitivanja«.

Izravne pouke i opomene, koje često slijede nakon poučnih primjera, zavuče ponekad neposrednom usrdnošću i toplinom brige za duhovni život članova obitelji pa i svih onih kojima knjiga dođe u ruke:

»Bratjo moja, i moja rodbino poljubljena, i svi oni koji budu ovo štiti neka se u vašem srcu upenga Ljubav Isukarstova [...] Ovo vas moli i opominje vaš starac fra Šimun [...]« (53)

Fra Šimun poziva u pomoć i autoritet svoje životne dobi u kojoj piše poruku, varirajući je u nizu primjera; sažeta pouka može se svesti na: »Vjerujte i ne sumnjajte!«. Rukopisna knjiga fra Šimuna Radića Gudelja u potpunosti je u funkciji ove pouke. Korisna informacija na zadnjim koricama s unutrašnje strane o tome koliko ima sati u godini i koliko minuta u jednom satu ne može se promatrati izvan konteksta knjige. Na kraju se, dakle, nalazi svojevrсни književni pješćani sat, koji govori o protjecanju ljudskog života. Protjecanje zemaljskog života poziva vlasnike rukopisne knjige da misle na drugi, to jest na vječni život. Pouka u pučkoj rukopisnoj knjizi seže tako od korica do korica u doslovnom i prenesenom smislu riječi.

Fra Šimun Radić Gudelj, iz Imotske krajine, tipična je pojava pučkog pisca koji u težnji da stvori knjigu — izrezuje slike iz druge knjige da bi njima ukrasio i potkrijepio pouku u svojoj knjizi. Slično je postupio Ivo Čakalić iz Doljanovaca kraj Slavonske Požege, on je ilustracije za svoju rukopisnu knjigu ponekad crtao ili većinom precrtavao i kopirao iz tiskanih knjiga. Može se reći da su takvi postupci karakteristični za opremanje knjige u »kućnoj radinosti«. Fra Šimun je i autor rukopisne ljekaruše: *Pisâ Fra Šimun Diffinitur Gudegl zà Sluxbu svoga priateglia Don Gargura Ujevichia dostojnoga Kurata od Poglicza. Na 1771. Luglia na 20.*⁷ Osim poglavlja *Razlike likarie od razliki bolesti veoma korisno za zdravlje ljucko*, zvezak sadrži i druge savjete, između ostalog savjet i opomenu da treba davati milostinju, pa je uz to autor unio primjer o kneginji Margariti što ga je unio i u svoj *Libar od familie Radichia Gudeglia* (49). Porodična kronika u *Libru* nije i jedina fra Šimunova kronika. Prethodila joj je 1765. godine kronika koju je napisao u arhivalnoj knjizi imotskog samostana. I kronika i ljekaruša upućuju na prirodu njegove pučke književne djelatnosti usmjerene brigom za održanje zdravog tijela i zdrave duše.

⁷ Ante Ujević, *Ljekaruša fra Šimuna Radića Gudelja Imočanina*, »Kačić« 5/1973, str. 125.

**LIBAR OD FAMILIE RADICIA GUDEGLIA KOGA
UPISA OTACZ FRA SIMUN RADICH GUDEGL**

**U Imoskomu na parvi Rujna
1794**

Knjigu je napisao fra Šimun Radić Gudelj g. 1794. za svoju rodbinu i o potomcima te obitelji kroz XVIII st. te duhovno štivo za odgoj »poštenja« svoje rodbine a osobito podmlatka.

Uvez: koža (oštećeno)
Vel. 19,3 x 14,7.

Na prvim koricama s unutarne strane piše: »Fra Šimun Gudelj posli nego govori svetu misu pedeset godina reče drugu mladu misu u Imoskomu na 14. listopada 1798. i bi mu za oca Franceško Daneži kolonel od Kraine i bi veliko veselje a neka je sve za veće poštenje božije.«

Na zadnjim koricama unutra: »Jedno godište uzdarži uri osamijada sedam stotina, i šezdeset i šest. Jedna ura uzdarži minuta iliti časa šezdeset. Daklen u jednomu godištu imade časa petstina i dvadeset i pet iljada, devet stotina i šezdeset.«

Knjiga je pripadala obitelji Gudelj a od njih ju je dobio don Petar Kaer kad je bi župnik. On ju je darovao Hrvatskom starinarskom društvu u Kninu, kako na naslovnoj stranici piše fra Lujo Marun. Knjiga se danas nalazi u knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu.

O knjizi je pisao Š. Urlić (*Poslijedni izdanci ćirilske pismenosti dalmatinskih franjevaca*, Prilozi za književnost, jezik i istoriju i folklor III, Beograd 1923, 87—91). O samom Šimunu Gudelju vidi: A. Ujević, *Ljekaruša fra Šimuna Gudelja Imočanina objelodanio i bilješkama popratio A. U.*, »Kačić« 5/1973, 121—139; Isti: *Imotska krajina*, Split 1953.

Knjiga je napisana bosančicom. Prepisao sam je s njezinim interpunkcijama, s tek tu i tamo pokojom promjenom radi razumijevanja. Na kraju stranica pisac je stavljao, ne baš uvijek, riječ koja slijedi na drugoj stranici.

Knjiga ima 90 stranica, ali nedostaje 27. i 28, koju je sam pisac istrgnuo, jer tekst logički slijedi od 26. na 29. stranicu. Slike je pisac priljepio, a izrezao ih je iz neke druge knjige. Rukopis je veoma čitljiv.

Josip Ante Soldo, 1977.

3. Na 1200. jedna koludrica to jest redovnica imenom *Beatrice* mnogo bogoljubna, alli [!] budući oslabila u službi božijoi malo po malo izgubi sve kriposti koje se pristoje jedne redovnice. Dade se na izpraznosti, na olosti, na ljubavi nečiste, i druga grišna dilovanja. Ele ne imadiaše drugo od redovništva nego samo abit, ali odredi baciti i njega i izaći iz manastira za činiti sramotne trgovine od svoga poštenja. Dobavi aljine muške — za odbaciti redovničke. Uto vrime ona biaše vratarica, i tako otiući se priobući u aljine koje biaše odredila, i budući ondi jedna prilika Blažene Divice Marie pogledavša u nju reče joi: Maiko Božija ja te ostavljam, ali ne moi ti ostavit mene, zašto premda sam velika grišnica vazda sam u tebe ufala, daklen evo ti moje aljine redovničke ti ji podai onomu ko će te virno služiti, i eto ti ključi od manastira ču[v]aji kako znadeš, to rekavša ode iz manastira rečena *Beatrice*. Evo Divica Maria priobrazi se u obličje ove nevoljne redovnice, i priobuče u njezine aljine, uze ključe od manastira i poče činiti sve one posle koje činjaše *Beatrica*, ali njezina dila mnogo biaju različita, zašto svojom poniznostju i svetinjom biaše — metnula u veliko čudo ter svak govoraše: ko bi igdar reka da je ovo ona *Beatrice* koja parvo biaše smutnja ovoga manastira, a evo je sada ogledalo, i dobar izgled od svetinje ne samo u ovomu manastiru, da li u svemu gradu. Vidimo sada što će se dogoditi od one nevoljnice. Ova naodi dva nečista ljubeznika, i š njima biži u jedan grad gdi ne more biti poznata živi š njima nikoliko godina u sramotni dilli [!], i posli nego izgubi ova dva učini se očita bludnica. Jedan put dođe k njoj jedan čovik iz njezina mista koga ona dobro poznavаше sasvim da on nju ne poznavаше. Poče pitat ovoga čovika za mnoge stvari, pak naiposli pita poznaje li koju redovnicu u tomu i u tomu [!] manastiru odklen je ona sramotno pobigla; odgovori čovik da poznaje svekoliko. Pita ga opet poznaje li niku *Beatricu* — odgovori: poznajem varlo dobro. Pita ga: koje posle čini *Beatrice* u manastiru, i koliko vremena imade da /j/e je vidio, odgovori da malo dana imade da /j/e je vidio, i jest meštrica od novica, i jest jedno čudo od svetinje. Sluša ovo *Beatrice* smiući se sama u sebi budući da ona činjaše skulu od opačine, i propasti. Ništa ne manje mnogo mišljaše kakva je to *Beatrice* u manastiru. Šalje jednoga virna čovika da ispita dobro, i izvidi je li istina ono što je čula. Eto nosi joi glas da jest jedna *Beatrice* u manastiru od 35. godina koja usve njoj prilikovaše, izvan što je ona redovnica i sveta. Ostade

33 mnogo začuđena. Ova bludnica što čini: oblači se u aljine ljučke i ide sama k onomu manastiru čini zvati Beatricu koja kada dođe poče je razgledati sa svom pomnjom i vidi je usve — i posve njoj priličnu u obličju i u onomu istomu abitu koga je ona odbacila, tada ostade od velikoga čuda kao izvan sebe, i mnogo pristrašena. Tada joj reče Blažena Divica Maria: Beatrice poznaješ li me? Odgovori ja te ne poznajem. Dobro si rekla da me ne poznaješ, zašto si me sramotnim načinom ostavila pobigavši iz ovoga raja zemaljskoga, ali mi reci komu si ostavila, i priporučila tvoj abit, i ključe od manastira kada si odovlen pobigla? Spomenu se Beatrice da je sve to priporučila jednoj prilici Gospinoi. Tada joj reče Blažena Divica Maria: ja sam ona koja sam priuzela tvoje obličje i tvoj abit, i činila sam te metnuti u ime od jedne svetice, i pomarsila sam tvoje opačine. Dakle uzmi tvoj abit, i slidi one kriposti koje sam ja činila, i čini pokoru za tvoje opačine. Videći Beatrice ovu veliku ljubav Marije Isusove mnogo zastiđena plačući — oblači abit, i slidi u žestokoi pokori svega svoga života zaradi koje pokore bi dostoina slave nebeske. — Utecimo se daklen bratjo, i sestre Maici Isusovoi, i ču[v]ajmo se od svakoga uvriđenja božijega za ufatit u ovo malo vrimena što živimo slavu vikovitu.

34

4. Piše Reкупito da se u kraljestvu papinu naodāše mnogo zločinaca, iliti aiduka koi idaju po putu otimljući i svakō zlo čineći. Dogodi se da jedan dan susritoše jednu divoiku mnogo plemenitu koi kao bisni vuci otijau s istom ispuniti sramotno dillo // od bluda, ali ona videći se u ruku onizni nemilostivi vukova kao jedno neoskvarnjeno janješce ne umide drugo nego kleče prid glavarom onizi razbojnikah, i zakle ga ovako: — tako ti ljubavi 35 Blažene Divice Marie nemoi mi uzimat moga divičanstva, i moga poštenja; i tako ga veće puta zakle ljubavju divice Marie, što razumeći ovi zločinac prignu se zaradi ljubavi Divice Marie pusti je zdravu, i priporuči joj se da se moli Divici Marih za njega. Istu noć prikaza se u snu maika Isusova onomu razbojniku zafaljjujući mu da je imao milosardje svaru one divoike zaradi njezine ljubavi. Do nikoliko godina ufatiše istoga aiduka, i osudiše na smart zaradi njegovi zloča. Parvo na noć nego će izgubit život ukaza mu se ista Divica Maria, i puita ga: Poznaeš li me? Odgovori zločinac: Meni se čini da sam te još jedan put vidio. Odgovori Divica Maria: Je si me vidio onda kada sam ti zafalila kaka si zaradi moga poštenja

36 prostio onoj divojci. Daklen u vrime tvoje smarti ja ću biti tvoja pomoćnica, i neka znaš da si određen za slavu nebesku. Kada se ovi zločinac probudi ostade tako radostan da se reći ne more ter s velikom željom čekaše smart. Kada dođe vrime da mu se glava odsiće izađe, i poče pripovidat onomu mnoštvu koje gledaše njegovu smart od neizmirnoga milosardja Blažene Divice Marie, i toliku jakost imade njegovo govorenje da se u svemu onomu puku užeže ljubav prema Maici Božijoj, i velik plod u onomu gradu učini govorenje onoga pokornoga zločinca. O priveliko mogućstvo, i milosardje Maike Isusove! Utecimo se pod krilo njezino, zašto jače obrane ne moremo imati nego obranu Maike Isusove.

39 6. Piše Paladio: iđaše jednokrat sveti Makario abat po onoi straovitoi pustinji od Eđipta. Dogodi se da nađe jednu martvu glavu ljucku. Stade je razgledat ovi veliki sveti pokornik, i poče u nju kretat štapom koga imadi-aše u ruci, tada iz one opale glave izađe jedan glas straov- vit, i žalostan. Začudi se sveti pustinjak, i poče je pitat ko je i čia je glava. Odgovori: ja sam glava jednoga osu- đena u paka. Pita je Makario: ko te je bacio u tu naipos- lidnju nesriću, o žalosna dušo! Odgovori: a u zao čas po me, bacile su me u paka dvi stvari, to jest nevirnost prama Bogu i moi grisi. Pita je Makario svaru muka ko je podnose osuđeni u paklu. Odgovori ona nesrićna gla- va: duše — reče — čine umnožat muke paklene niti mogu nigda doći u poznanje od onizi straoviti muka pakleni. One straovite tmine paklene koje se nigdar ne mogu izka- zati je su naimanje naše — muke. Tada oni sveti uze onu glavu u ruku, i poče plaćući vapit: O nesrićo naroda ljuc- koga varlo ti si zaslipljen ter ne vidiš tvoga izgubljenja. Varlo ti(ti)e vrag oči zaslipio od tvoje pameti, ter ne po- znaješ tvoju opačinu i one žalosne muke paklene koje su ti pripravljene od svemoguće desnice Božije za neobslu- ženje zakona božiega.

40 Moja poljubljena Bratjo, i rodbino ovo sve imajte na pa- meti, i štite ove priličice prid mlađim neka slušaju za čuati se od gria po komu se dobivaju ove straovite muke paklene, od koizi vas, i sa mnom zajedno oslobodio Bog svemogućí.

41 Slušajte ovi plemeniti događai

7. Stvar mnogo čudnovatu piše Enriko u Oglledalu od iz- kazanja.

Jedan redovnik stoeći obnoć s ostalim redovnicima u ca- rkvi faleći Boga dođoše u molenju na one riči gdi se govo-

ri: *Mille anni ante oculos tuos tamquam dies externa quae preterit* što oće reći našim jezikom: *Iljadu godinah prid očima tvojim koliko dan naiposlidnji koi prolazi*. Veoma se čuđaše redovnik ovo promišljajući kako bjaše ovo moguće. Ostade u carkvi posli ostali redovnika, i u promišljanju ovizi riči moleći Boga da mu očituje po koigodir način kako mogaše biti kod Boga jedan dan koliko iljadu godina. Slideći u tomu molenju ugleda u carkvi jednu tičicu veoma plemenitu koja poče pivat tako — lipo da oni redovnik od velike slatkosti ostade izvan sebe. Ista tičica izleti pivajući iz carkve, i ode u jednu dubravu, i pade na jednu grančicu, ali dobri redovnik otie sliditi za slušati njezino plemenito pivanje, i tako slušajući je od velike slatkosti bi uzet u duh izašavša kao izvan sebe. Tada ona tičica diže se k nebesom, a ovi redovnik dođe u se, i kao da se probudi, ode k svom manastiru za otići u carkvu s' ostalim redovnici, ali kada dođe na vrata od manastira tot ji naodi zazidana, i sve drugojačie prominuto nego je bilo. Ostade ovi redovnik mnogo začuđen. Videći ovu prominu, zašto mu se ne činjaše da je stao pò ure na dvoru slušajući one tičice. Naodi naiposli x vrata od manastira, zvoni na vratí, dolazi vratar i pita ga ko je, i što oće: odgovori: ja sam koi sam malo pria izašao iz manastira. Tada mu reče vratar: Ti nisi od — ovoga manastira. Začudi se redovnik i reče mu: ja sam sakreštan od ovoga manastira, i izašao sam na dvor malo pri posli matutine činiti molitvu. Čineći vratar da je nikakva budala, poče ga pitat ko je starešina u ovomu manastiru, i za druge redovnike. Poče ji redovnik imenovat jednoga po jednoga, ali vratar ne poznaše nijednoga. Naiposli odvedoše ga starešini od manastira i pita ga ko je bio starešina u tvoje vrime kada si otiša iz ovoga manastira, i koi su bili redovnici? Odgovori sve po imenu, ali starešina ni ostali ne poznavaju ni jednoga. Otiđoše gledati stare libre od manastira, i naode da imade više od tristo-tine godina da oni redovnik manjkaše iz onoga manastira. Toliko mu se malo učini što sluša pivanje jednoga anđela božijega u prilici jedne tičice, da od velike slatkosti činjaše mu se jedno po ure više od trista godina. Posli nego dođoše u poznanje od ovoga velikoga čuda svi jedino dadoše fale Bogu, a oni redovnik primi svete sakramente, i ode uživat pivanje anđeosko u vike vikom u kraljestvu nebeskomu, koje nam svima dopustio Bog sve-mogući po svom neizmírnom milosardiu.

AMEN

- 49 10. Na 1276. Margarita ćer Enrika duke od Brabanta, a žena Fgora kneza od Olande, sideći za stolom punim svake plemenite jizbine, pristupi k njoj jedna siromašica noseći u naručju dvoje dičice zajedno rođene pitajući da joj dade lemozinu. Ali ova velika gospoja na mjesto lemozine udari e s ričma u obraz govoreći: što rađaš dicu po dvoje zajedno kad ji[h] ne imaš čime ranit, i tako je zatira ne daviši joj lemozinu.
- Videći se ova siromašica ovako odbačena okrenu se istoi gospoi, i reče joj: Bože, dopusti koi si dao meni dvoje dičice zajedno roditi da ji[h] ti rodiš u jednomu rođenju toliko koliko je dana u godini, ter da budeš svitu za pripovist. Eto nakon devet miseci ista gospoja rodi tristašezdesetipetero dičice svi kao goli [miši] — i ovi svi biše karćeni [!], i umriše s materom zajedno.
- 50 Ubogomu valja dati, zašto što se daje ubogomu daje se Bogu na kamatu koi daje sto za jednu.
- 59 15. Valent cesar prokleti koi biaše od poluvirstva arianskoga zapovidi da u gradu Edeši ne imadu se karstiani kupiti za činiti posvetilište Isukarstu. Budući razumio da se kupe na jedno mjesto naredi jednomu glavaru od voiske da otiđe s toliko soldata i da i[h] sve isiče Čuvša [!] ovu naredbu karćani skupiji se to jutro više nego igda, i tako iđući ovi glavari s mnogo vojnika da izvarši naredbu cesarovu, eto susrite jednu mladu ženu koja iđaše s velikom prišom, i vodi za ruku jednoga sinčića; upita je rečeni glavari kuda iđe s tolikom prišom? Odgovori: Idem reče amo gdi su se skupili karšćani jer čujemo da će svi biti isičeni, i tako idem ija s ovim moizim sinčićem da budemo okrunjeni krunom prolivša [!] karv za svetu viru [Isusovu] — što čujući ovi zapovidnik začudi se veoma s koizim veseljem oni karstiani željaju proliti svoju karv za Isusa, vrati se, i kaza sve cesaru Valentu, koi se veoma začudi, i pusti Karšćane činiti njiova posvetilišta prisveta, a on pobiže iz grada Edeše.
- 60 Promislimo malo sada moja poljubljenia rodbino ljubav ovizi kršćana prama svomu Isukarstu, i koliko željaju proliti svoju karv zaradi svete vire Isusove. Od nas bratjo moja gleda naš milostivi Bog svemogući da obslužimo njegove svete zapovidi, i da se ču[v]amo od svakoga uvriđenja božijega i tako čineći bićemo okrunjeni u slavi Boga svemogućega.
18. U Japonu na 1617. kraj od *Arime* odredi mučiti karšćane koi se naodaju u njegovu kraljestvu, kada karstiani razumiše ovu opakou odluku kraljevu, evo udilj mu i se

prikaza okolo dvadeset iljada. Progonitelj videći ovoliko mnoštvo pristraši se, i za ispuniti svoju opačinu osam ji samo čini žive sažeći među koizim biaše jedan otac i mater s jednim sinom od dvanaest godina i jedna ćer od dvadeset godina [ova] — divoika goreći nasrid ognja, veselo ugljevlje sebi na glavu mečaše koje činjaše joj se kakono plemenito cvitje kojizim se kićaše, i krunjaše. Njezin brat od veselja poteče k materi koja goraše u ognju ter kod nje s velikom radostju pridade svoju srićnu dušu u ruke Isusove. — Odkuda u njima ovoliko veselje goreći u ognju? Veseljaju se zašto sveder imadiu slavna imena Isusa i Marie u sarcu i u ustima koja sveta imena oslađuju svaku muku, i protivštinu.

Daklen bratjo moja, i sestre neka e sveder ime Isusovo i divice Marie u vašem sarcu, i u ustima i vaši mlađi spominjući ova imena s velikim bogoljubstvom.

68 U vrime Juština cesara jedan Žudia imenom *Dunam* kraljevaše u Arabiji, i nemilo karščane progonjaše. Imadijaše u sužanjstvu jednu ženu karščanku z ditetom od pet godina koja žena nekti ući svetu viru zatajat bi određena da se na ognju sažeže. Ne videći rečeno ditešce kod sebe matere, otarča kralju koi siđaše na pristolju da ga moli za mater, i budući kleknulo prid kraljem evo vidi mater svezanu za kolac gdi je imadiaju sažeći. Onda poče govoriti: pusti me da idem k materi da budem mučenik Isusov š njome zajedno, budući da me je mater mnogo puta ovo učila. Pita ga kralj: što će reći mučenik Isusov; odgovori ditešce: Oće reći umriti za Isukarsta, pak živiti uvijek na nebesi. Pita ga kralj: što si ovdj došao? Odgovori mu: Ja cinja — da si ti karščanin ter te otia moliti za mater ali kada si Žudia neću te molit nego me pusti materi. Govori mu kralj: Stoi ovdj sa mnom ja ću ti dati jabuka, i svega. Odgovori ditešce: ja neću tvojizi jabuka nego me pusti da idem materi. Tada zdunu zubi kralja za kolino pak se izmače i pobiže di mu mater goraše, i s velikim veseljem smiući se skoči k materi u oganj, i š njome umri za Isukarsta.

Ovako izmalakna strau božiemu učite vašu dićicu, i utvardite ji u svetoj viri kako biaše utvardeno ovo sveto ditešce od sedam godina. Neka vas blagosivaju u vike vikom u slavi nebeskoj. Činite neka se čuaju od zla govorenja, od zakletava, od pogani besida, od postiju i od svakoga uvriđenja božijega.

80 Upitanja, i odgovaranja za postati veselo.
Ko se nije rodio a umro e?

- Adam naš parvi otac.
 Ko se rodio pria oca?
 Sinovi Adamovi
 Kada je kenjac zareva da ga je čuo vas narod ljucki?
 U korablji Noevoi.
 Ko se je jedan put rodio a dva puta umro?
 Lazar koga Isukarst uskarsnu
 Di je voda naskuplja?
 U tovirni jer je karčmar miša s vinom zajedno
 Koi ljudi uritko vide sunce?
 Pianci jer su sveder u tminam
 Što je žena
 Jest jedno zlo koe je čoviku potribito
 Koe je udo u žene naigore?
 Jest jezik
- 81 Koju stvar ne moremo ljubiti brez suza?
 Luk i kapulu
 Koe je pribivalište naibolje?
 Ono koje imade dobra konšiu (!).
 Kada lakomac naibolje večera?
 Onda kada odpremi goste
 Koi nije dobar sebi ni drugomu?
 Lakomac
 Koi je korisniji posli smarti nego za života?
 Prasac, i lakomac
 Ko se zlo služi svojim jezikom?
 Budala govoreći, a pametan mučević
 Koe je naibolje ljucko dobro?
 Dobro umriti
 Zašto se čovik rađa?
 Za umriti
 Kada je mala riba naibolja?
 Onda kada ne ima velike
 Što je tvoje vlastito a drugi ga veće imenuju nego ti?
 Tvoje vlastito ime
- 82 Koja je naibolja tica koja ne valja pečena ni varena?
 Čela
 Komu je bolje dati polovicu mukte nego sve u zajam?
 Onomu koi ne plaća dugove
 Koja je stvar obćena kralju, i siromau?
 Roditi se i umrit
 Zašto ovce bile veće jidu nego carne?
 Zašto je veće bili nego carni
 Koi je kamen naiplemitiji?
 Oni koji melje žito

Koja martva živina bije živu?

Govedja žila

Koja je živina čoviku najvirnia?

Uš koja ga ne ostavlja ako će čovika i obisit

Koja je stvar koju bi svak otio imati a kada je ima onda se na nju tuži?

Starost.

živa ali sve ga izpečena da se teko poznaše obličje ljucko, pristupi k njemu misnik imenom Teodoriko Paoli ispovidi ga, pričesti, i dade mu sveto ulje.

- 89 Daklen svi budite bogoljubni prema ovoi velikoi svetici, i zaručnici Isusovoi i vaše mlađe učite ovomu bogoljubstvu da svaki dan govore po tri očenaša i tri zdrave Marie, i tri Slave Ocu i Sinu i Duu svetomu, da im Bog svemogući, i svami zajedno dopusti umriti u milosti božijoi oružani svetim sakramentima.

Amen.

- 90 Ovi libar priporučujem arambaši Stipanu Radiću Gudeljju, i svoi bratji Gudeljjem da ga paze, i ne dadu — u druge ruke zašto će poginut zaradi mnogi plemeniti stvari koje su u njemu upisane, samo našoi rodbini koi znadu štiti, i daržite ga u skrinji da ne počaci, (!) i to sve za uspomenu da je vazda ovo pleme imalo ljudi od poštenja, i od nauke.

Sve vas gospodin Bog blagoslovio i slavna maika Isusova i ja Fra Šimu[n] vaš brat kao misnik blagosivam muško i žensko, malo i veliko, i priporučujem ljubav bratinsku među vami svima.

Ovo pisa imajući sedamdeset godina

Summary

POPULAR DIDACTIC HAND-WRITTEN
BOOK APPEARED LATE IN THE 18-th CENTURY

From the point of view of researching the development process of the Croatian artistic literature, the appearance of the didactic hand-written book in the late 18-th century with examples that sometimes in terms of motifs reach to farther and more deeply than Middle Ages, could be considered as anachronism. In the sphere of didactic popular literature, however, the aspiration for instruction is out of any anachronism. Everything that may serve the supreme aim, that is instruction, is equally welcome and functional. This is confirmed also by the example of the hand-written book appeared in 1970 to compass over seven hundred pages.

»The Book of Radić Gudelj Family« contains the family chronicle for the purpose of maintaining awareness of the family continuity in addition to a didactic and entertaining story and exemple.

The amusing aspect of the instructive writing is shown in the instances where certain trait or virtue is overstated, about which wrote E. R. Curtius. Meant for entertainment are questions and answers which were popular in Middle Ages; one can feel in these the life reality from which they arose.

The friar Šimun Radić Gudelj is also the author of a hand-written home medical advice, which indicates that his instructive and practical literary worry was directed towards a healthy body and spirit.